

Europa

Oostenrijk, EG en EVA

In juli 1989 diende Oostenrijk een aanvraag voor het lidmaatschap van de Europese Gemeenschappen in. Op 1 augustus jongstleden adviseerde de Europese Commissie positief aan de twaalf EG-lidstaten om te gaan onderhandelen met Oostenrijk. De Commissie beval tegelijkertijd aan om de gesprekken pas te beginnen als de interne markt is voltooid en de intergouvernementele conferenties over de politieke en monetaire integratie van de EG zijn afgerond, per eind 1992 volgens de planning. Voor de onderhandelingen en de ratificeringsprocedures wordt elk ongeveer een jaar gerekend, zodat Oostenrijk in de loop van 1995 als lid zou kunnen toetreden. Voor Zweden dat onlangs de aanvraag voor het lidmaatschap indiende, zou een soortgelijk tijdpad kunnen gelden. De onderhandelingen met de EG zouden dan parallel aan die van Oostenrijk kunnen verlopen. In dit artikel wordt gekeken welke belangrijke obstakels nog uit de weg moeten worden geruimd voordat

---

een Oostenrijkse toetreding kan plaatsvinden. De rol van de Europese Vrijhandelsassociatie (waarvan naast Oostenrijk Zwitserland, Zweden, Noorwegen, Finland, IJsland en Liechtenstein lid zijn) in de uitbreiding van de EG komt daarbij uitvoerig aan de orde.

Voorgeschiedenis

Het wel en wee van de Oostenrijkse economie is nauw verbonden met de ontwikkelingen in de EG, vooral via de handel met de Bondsrepubliek. 44% van de invoer en 37% van de uitvoer gaat naar de grote noorderbuur, dat is meer dan welk EG-lid dan ook. Om deze reden is de Oostenrijkse schilling dan ook al tien jaar nauw aan de Duitse mark gekoppeld. Het voornemen van de EG om tot een interne markt te komen heeft ook buiten dit handelsblok de geesten wakker geschud. Hoewel Oostenrijk net als de overige EVA-landen een vrijhandelsverdrag heeft met de EG voor de handel in industriële goederen, bestaat toch de vrees dat het land op termijn de negatieve gevolgen gaat ondervinden van een 'fort Europa'.

Oostenrijk heeft op drie manieren gereageerd op dit gevaar, via bilateraal overleg met de EG, via multilateraal overleg tussen EG en EVA en via eenzijdige aanpassing aan de EG-wetgeving¹. Toch bleef men bang zo het doel van het beleid, namelijk deelname aan de dynamiek van de interne markt, niet te bereiken. Het aanvragen van het lidmaatschap bleef als enig mogelijke reactie over. Volgens een studie van het economisch onderzoeksinstituut WIFO zou toetreding een extra economische groei genereren van 0,6% per jaar in vergelijking met de situatie waarin het land outsider bleef. De inflatie zou over zes jaar 5,2 procentpunt lager uitkomen².

Economische obstakels

Het advies van de Commissie om pas na 1992 met de onderhandelingen met Oostenrijk te beginnen, betekent niet dat er nu twee jaar of langer niets gebeurt. Immers de besprekingen tussen de 12 EG-landen en de 7 EVA-landen om te ko-

---

1. Over de houding van Oostenrijk ten opzichte van de EG, zie: F.J. Burink, Oostenrijk en de EG, *ESB*, 19 juni 1989, blz. 696. Hierin komt ook de hervorming van het austro-keynesiaanse beleid aan de orde.

2. *Die Presse*, 11 mei 1991.

men tot een dynamische Europese Economische Ruimte (EER) per 1 januari 1992 vinden gewoon voortgang. De EER, een begrip dat in april 1984 werd gelanceerd en aanvankelijk slechts een verdere samenwerking en de bevordering van de vrije handel beoogde, kreeg na oktober 1989 een nadere invulling³. De EER-overeenkomst zou in elk geval het relevante 'acquis communautaire' omvatten, te weten 'de vier vrijheden', namelijk vrij verkeer van goederen, diensten, kapitaal en personen. De EVA en de EG streven geen gemeenschappelijk landbouwbeleid na.

De onderhandelingen werden eind juli opgeschort, maar zullen in september weer worden hervat, zodat de EER hopelijk tegelijk met de interne markt per 1 januari 1993 kan ingaan. Als de EER inderdaad volgens dit tijdschema tot stand komt, kan dit Oostenrijk twee of drie onderhandelingsjaren schelen. De toetredingsbesprekingen zullen dan vooral betrekking hebben op de Oostenrijkse landbouwsector, waar volgens de Europese Commissie vooral de te hoge subsidies en handelsbarrières discussiepunt zullen vormen, evenals het gebrek aan concurrentie op de markt voor melkproducten.

Drie geschilpunten vormen op dit moment het breekpunt in de onderhandelingen tussen EVA en EG: de vrije toegang van Noorwegen en IJsland tot de Europese vismarkten in ruil voor toestemming voor EG-visers om in de EVA-wateren te vissen; de gevraagde donatie van 1,5 mrd ecu. per jaar van de EVA-landen aan de steunfondsen voor de arme regio's van Europa en het transitovraagstuk ten aanzien van de vrije doorgang van Europese vrachtwagens over de Zwitserse en Oostenrijkse Alpenwegen.

De economische structuur van Oostenrijk kent nog wel enige zwakke punten, die in het onderhandelingsproces deels ter sprake zullen komen. Zo drijft de Oostenrijkse industrie nog teveel op de energie-intensieve verwerking van grondstoffen, terwijl de R&D-inspanningen veel te laag liggen. Aan het terugdringen van de overheersende rol van de zwaar gesubsidieerde staatsbedrijven is men nog maar pas begonnen. Met name de ijzer- en staalindustrie zal zich aan de EG-normen moeten conformeren. Ook op het gebied van deregulering zal de regering in Wenen nog forse maatregelen moeten nemen.

Neutraliteit

Bij haar advies aan de lidstaten maakte de Europese Commissie een voorbehoud ten aanzien van Oostenrijks neutraliteit, die expliciet in de aanvraag was vermeld. De met het Oostenrijkse staatsverdrag samenhangende Bundesverfassungsgesetz van oktober 1955 spreekt over een "eeuwigdurende neutraliteit"⁴. Deze wet droeg bij aan de beëindiging van de bezetting door de vier geallieerde legers. De Sovjetunie maakt geen bezwaar meer tegen een Oostenrijks lidmaatschap. Wat blijft is de zelfgekozen neutrale status van het land, een houding die meer reliëf heeft gekregen na het uitbreken van de Joegoslavische crisis, waarbij Oostenrijk zich actief opstelt.

De Commissie waarschuwt dat deze neutrale houding verenigbaar moet zijn met de uitkomsten van de Intergouvernementele conferentie over de Europese politieke unie, waarin waarschijnlijk elementen van een gemeenschappelijk buitenlands-, veiligheids- en defensiebeleid zijn opgenomen. Zowel de Commissie als de Oostenrijkse regering denken dat dit probleem overkoombaar is.

EG-positie

Met de positieve aanbeveling van de Commissie ten aanzien van de uitbreiding van de EG met Oostenrijk is de kwestie van de beleidsprioriteit van de Gemeenschap, 'verdieping of uitbreiding', nog niet echt opgelost. Het land behoort volgens de Commissie qua democratische traditie, economische structuur en sociale attitude al tot de Europese familie. Grote sociaal-economische hervormingen zullen niet nodig zijn, omdat Oostenrijk zijn beleid in het verleden al zo op de Gemeenschap had afgestemd. Qua economische groei (1991-schatting: 3,0%), werkloosheid (6,0%) en inflatie (3,3%) behoort zij tot de Europese koplopers. Bovendien zal Wenen een positieve netto bijdrage leveren aan de EG-begroting van naar schatting jaarlijks ecu 0,8 mrd. (Ösch 11,9 mrd., of wel 0,6% van het bnp). Met de schilling als lid van het EMS, zal ook de Europese Monetaire Unie een extra stimulans krijgen. Kortom, Oostenrijk is voor de EG een te aantrekkelijke kandidaat om te laten lopen. Ook de Zweedse aanvraag, wellicht in 1992 gevolgd door Noorse en Finse verzoeken, zal welwillend worden bekeken. Maar moeilijker ligt het met de landen waarvan de aanvragen voorlopig zijn afgehouden, Turkije, Cyprus,

Malta en verder Hongarije, Polen en Tsjechoslowakije die steeds harder op de Europese deur kloppen. De EG kan het zich echter niet veroorloven om een paar landen het lidmaatschap aan te bieden en de andere aan het lijntje te houden. Het ontbreekt de EG aan een blauwdruk in haar betrekkingen met de landen van Midden-, Oost- en Zuid-Europa, maar ook met de buurlanden buiten Europa⁵. Aan de groep landen die nu in de wachtkamer zit, zal binnen afzienbare tijd een duidelijk perspectief voor toetreding moeten worden geboden. Tegelijk moet dan een begin worden gemaakt met de institutionele veranderingen die nodig zijn om een EG van 22 leden efficiënt te laten functioneren.

Slot

Als alle onderhandelingen zijn afgerond krijgt de Oostenrijkse bevolking nog een kans in een referendum om zich over de toetreding uit te spreken. Het is op voorhand niet te zeggen dat men zich positief zal uitspreken. Het milieubewustzijn is groot en de kwestie van het transitoverkeer heeft de gemoederen hoog doen oplopen. De Weense burgers stemden in een referendum in mei zelfs tegen het houden van een internationale Expo in hun stad in samenwerking met Boedapest, omdat dit verkeerscongestie, toenemende misdaad en hogere huren zou betekenen. De Groene Partij en de extreemrechtse Vrijheidspartij van Jorg Haider hebben zich al tegen het lidmaatschap uitgesproken. Toch lijkt deze oppositie niet sterk genoeg om toetreding tegen te houden en Oostenrijk lijkt dan ook in het midden van dit decennium het dertiende EG-lid te worden. Voorwaarde is wel dat de twee intergouvernementele conferenties en de interne markt inmiddels tot een succesvol eind zijn gebracht.

Franke Burink

De auteur is werkzaam bij de afdeling Economisch Onderzoek van de ABN AMRO Bank.

3. De relatie tussen EVA en EG staat beschreven in: Richard K. Abrams e.a., *The impact of the European Community's internal market on the EFTA*. IMF Occasional Paper, nr. 74, Washington D.C., december 1990, hfd. 2.

4. Burink, op.cit., 1989, blz. 696.

5. Zie bij voorbeeld: J. Rollo en H. Wallace, Nieuwe partnerschapsmodellen in een nieuw Europa, *Internationale Spectator*, augustus 1991, blz. 528 e.v.